

Innspill til ekspertutvalget for sirkulærøkonomi. Maks tre sider

På vegne av Akademikerne, sender Tekna med dette inn et skriftlig innspill til ekspertutvalget for sirkulærøkonomi. Vi takker for anledningen til å gi innspill. Akademikerne består av 13 medlemsforeninger som til sammen representerer 250 000 medlemmer i privat, kommunal og statlig sektor. Innspillet er basert på bidrag fra medlemsforeninger i Akademikerfelleskapet.

De siste 50 årene er verdenshandelen tildoblet, verdensøkonomien nær femdoblet og uttaket av naturressurser og energi er tredoblet¹. Vi bruker 1,7 jordkloder i året, og den 1. august passerte vi dagen hvor vi har brukt opp ressursene jorda klarer å produsere på ett år². [Norsk økonomi er 2,4 prosent sirkulær](#), mens resten av verden er 8,6 prosent. Vi kan ikke fortsette med denne ressursbruken, og må begynne å redusere fotavtrykket vårt.

Vi trenger sirkulære verdikjeder, for eksempel ombruk og materialgjenvinning, der produkter forblir i kretsløpet og hindrer unødvendig avfall. Dersom produkter og tjenester designes med høy nok kvalitet slik at de forblir i det sirkulære kretsløpet i lengst mulig tid, bruker fornybare ressurser og minimerer bruken av materialer som er ikke-fornybare, reduseres fotavtrykket. Dette vil på sikt også redusere fotavtrykket til produkter og tjenester.

Omstillingen til en mer sirkulær økonomi er drevet av kunnskap. Akademikerne er opptatt av noen overordnede forutsetninger for at Norge skal lykkes med å gjøre økonomien mer sirkulær.

Arbeidstakernes kunnskap og kompetanse er viktig i omstillingen til sirkulære forretningsmodeller.

I den sirkulære omstillingen er spisskompetanse fra arbeidstakere en viktig ressurs.

- Det er viktig at gode etter- og videreutdanningstilbud er tilgjengelig for arbeidstakerne for å legge til rette for at arbeidstakerne innehar omstillingsevne, blir ressurser i omstillingen og ikke faller fra.
- De ansatte sitter med spisskompetansen i virksomheten. Denne må bli brukt i arbeidet med å finne sirkulære verdikjeder.
- Tillitsvalgte lokalt spiller en viktig rolle og bør brukes aktivt i omstillingen for å sikre at kompetansen blir brukt, for å identifisere kompetansebehov i virksomheten og for å ha med medarbeiderne aktivt i omstillingen.

Sirkulære løsninger krever investering i forskning og utvikling og ny teknologi. Investering i forskning og utvikling er sentralt for å lykkes med å skape den sirkulære økonomien. Her må vi utnytte dagens og fremtidens teknologi og finne gode løsninger for, slik at vi for eksempel kan beholde produkter lengst mulig i bruk. Grønn og digital omstilling må gå hånd i hånd, og vi må gjøre enklere å velge de miljøvennlige alternativene.

- Det er viktig at utvalget vier behovet for ny kunnskap og innovasjon oppmerksomhet, og oppfordrer næringslivet til å investere i FOU.
- Det er viktig at virkemiddelapparatet (Forskningsrådet, Siva, Innovasjon Norge m.fl.) bidrar med risikoavlastning, og kan koble virksomhetene med kompetansemiljøer som kan bidra i FOU-arbeidet.

Offentlige anskaffelser må stille ambisiøse klima- og miljøkrav. Offentlige innkjøpere gjør anskaffelser for 740 milliarder kroner i året, og kan dermed fungere som en motor for overgangen til en fornybar, sirkulær og mer bærekraftig økonomi. Det må bli enklere å stille ambisiøse klima- og miljøkrav, og det er et stort behov for forenkling og standardisering.

¹ https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2024-2/id3024887/?q=tredoblet&ch=3#match_0

² <https://overshoot.footprintnetwork.org/newsroom/press-release-june-2024-english/>

Miljøkompetanse er en barriere for å oppnå miljøgevinster gjennom offentlige anskaffelser, [ifølge en undersøkelse fra DFØ](#). En [undersøkelse fra Menon](#) viser at små kommuner har så små fagmiljøer at det går ut over evnen til å løse lovpålagte oppgaver og ivareta klima og miljøhensyn.

- Kompetansen om miljø- og klimakrav i anskaffelser innenfor stat og kommune må styrkes for å sikre klima- og miljørettede offentlige anskaffelser. Det bør legges til rette for tilgang til felles kunnskap gjennom KS, DFØ og innkjøpsnettverk. Kommuner bør samarbeide om oppgaver for å utvikle og ivareta attraktive fagmiljøer og bedre oppgaveløsning.
- Ved større innkjøp må anbudsprosessene åpne for at mindre og spesialiserte aktører kan være med i konkurransene.
- Kriteriene for anskaffelse må ta hensyn til hele livsløpet, fra uttak av råvarer til materialgjenvinning eller kastes. Dette kan legge til rette for at nye bærekraftige forretningsmodeller (for eksempel leie av møbler, gulvtepper og inventar) ser dagens lys.

Miljøgifter hører ikke hjemme i det sirkulære kretsløpet. Bruken av kjemikalier er stor og kraftig økende. Både mengden av kjemikalier og samfunnets manglende kunnskap om hvor skadelige de er, er til hinder for en mer sirkulær økonomi som inkluderer gjenbruk av materialer. Miljøgiftene vil ikke brukes igjen, men gode trygge materialene. Derfor må være systemer som sikrer at vi ikke resirkulerer miljøgifter, eller bruker miljøgifter i nye produkter for å få utfordringer i fremtiden.

- Det bør utvikles regelverk og systemer som gir tilgang på informasjon om produkter i lang tid. En slik sporbarhet kan opprettes gjennom digitale produktpass. En utfordring er imidlertid at produktpassene må være tilgjengelig over lang tid.
- Produkter med miljøgifter blir ofte importert fra utlandet av privatpersoner, særlig med økningen av billige nettbutikker. Det må være strengere reguleringer med hensyn til import av produkter utenfor EU, for eksempel gjennom høyere avgifter og toll.

Tjenestifisering - fra eie til leie. Leie av produkter fremfor å eie kan bidra til å redusere bruken av ressurser. Slike nye forretningsmodeller støter imidlertid på barrierer. I dag er det for eksempel vanlig å gjøre innkjøp av inventar som del av et byggeprosjekt, mens drift ofte må dekkes gjennom ordinære budsjetter. I driftsbudsjettet er det da ikke rom for å betale utgifter i forbindelse med leie, fordi kapitalen primært ligger i byggeprosjektet. Dette kan skape hindringer for sirkulære løsninger og forretningsmodeller, som der produkter leies ut istedenfor å selges.

- Det må være et insentiv for å leie fremfor å kjøpe om dette kan ha en miljøgevinst.
 - Hindringer mot tjenestefisering bør identifiseres (se offentlige anskaffelser over).
 - Det må koste å kaste – og det bør etableres rammebetingelser og reguleringer som bidrar til økt lønnsomhet for sirkulære forretningsmodeller, blant annet gjennom at forurenser må betale for bruk av jomfruelige materialer.
 - Eierskapsmodeller bør endres, for å fremme utleie i stedet for eie, slik at produsenter får økt produsentansvar og insentiv til å forlenge levetiden.
-
- Til sist vil vi nevne to bekymringer som knytter seg til EUs mange nye initiativer som skal bidra til en mer sirkulær økonomi i Europa. For det første er Akademikerne bekymret for om Norge klarer å oppdatere og implementere nye regler og ny lovgivning fra EU fort nok. For det andre er det en utfordring at EU-regelverk først sendes på høring når nye direktiver skal implementeres i norsk lov- og regelverk. Handlingsrommet er svært begrenset så sent i prosessen. Akademikerne mener utvalget bør understreke at staten bør legge til rette for tidlig involvering mens sakene er på forslagsstadiet i EU og før prosessene i EU lukkes.